

ATIRGUL O'SIMLIGINI YETISHTIRISH TEXNOLOGIYASI, O'SIMLIKNING AHAMIYATINI O'RGANISH.

Abduxakimova Musliha

Abu Ali ibn Sino nomidagi Yosh biologlar va kimyogarlarning

maktabi, 7-A sinf o'qituvchisi

Ilmiy rahbar: Shaxnoza Saidxonova

Annotatsiya. Atirgullar asrlar davomida o'zining go'zalligi, xushbo'yligi va ramziyligi bilan inson qalbini zabt etib kelgan. Ushbu maqola atirgul o'simliklarini etishtirishning nozik tomonlarini o'rganadi, ularning turli madaniy, ekologik va iqtisodiy sharoitlardagi ahamiyatini o'rganadi. Adabiyotlarni ko'rib chiqish, usullarni tahlil qilish va natijalarni taqdim etish orqali u etishtirishning maqbul texnikasi haqida tushuncha beradi va atirgullarning ko'p qirrali ahamiyatini ta'kidlaydi.

Kalit so'zlar: Atirgul o'simligi, yetishtirish, ahamiyati, go'zalligi, usullari, natijalari, muhokamasi, xulosalari, takliflari.

Kirish: Ularning nafisligi va jozibasi uchun hurmat qilingan atirgullar butun dunyo bo'ylab insoniyat madaniyatida alohida o'rin tutadi. Estetik jozibasidan tashqari, bu gulli o'simliklar ming yillar davomida dorivor, oshpazlik va ramziy ahamiyati uchun etishtirilgan. Ushbu maqolada biz atirgul o'simliklarini etishtirish san'ati va faniga kirib, ularning inson hayotining turli sohalarida ahamiyatini o'rganamiz.

Adabiyot Tahlili: Atirgul etishtirish bo'yicha ko'plab adabiyotlar mavjud bo'lib, zamonaviy ilmiy jurnallarga qadimiy matnlarni qamrab olgan. Tarixiy rivoyatlarda atirgullar qadimgi Yunonistondan o'rta asr Evropasigacha bo'lgan turli tsivilizatsiyalarda sevgi, go'zallik va poklik ramzi sifatida tasvirlangan. Zamonaviy davrda ilmiy tadqiqotlar atirgul genetikasi, fiziologiyasi va etishtirish texnikasining murakkabliklarini ochib berdi va bu ajoyib o'simliklar haqidagi tushunchamizni oshirdi.

Usullari: Muvaffaqiyatli atirgul etishtirish san'at va ilm-fan aralashmasiga tayanadi. Asosiy usullarga mos navlarni tanlash, tuproqni etarli miqdorda ozuqa moddalari bilan tayyorlash, optimal sug'orish va quyosh nuri bilan ta'minlash, zararkunandalar va kasalliklarga qarshi kurash choralarini ko'rish kiradi. Payvandlash, kesish va urug'larni unib chiqish kabi ko'paytirish texnikasi ham atirgul etishtirishning ajralmas qismidir.

Natijalar: Atirgul o'simlikini etishtirish uning salomatligi va kuchini ta'minlash uchun bir necha asosiy qadamlarni o'z ichiga oladi. Bu erda atirgul etishtirish bo'yicha asosiy qo'llanma:

- To'g'ri navni tanlang: atirgullarning ko'p navlari bor, ularning har biri o'ziga xos xususiyatlarga ega. Iqlim, tuproq turi va estetik afzalliklaringizga mos navni tanlang.

Atirgullarning to'g'ri turini tanlash sizning bog'ingizda gullab-yashnashini ta'minlash uchun juda muhimdir. To'g'ri xilma-xillikni tanlashga yordam beradigan ba'zi fikrlar:

Iqlim: turli xil atirgul navlari turli xil iqlim imtiyozlariga ega. Ba'zi atirgullar sovuq haroratga ko'proq toqat qiladilar, boshqalari esa issiq iqlimda o'sadi. Qaysi navlar sizning mintaqangizdagi iqlimga eng mos kelishini o'rganing. Misol uchun, gibril choy atirgullari ko'pincha mo'tadil iqlim sharoitida afzal ko'riladi, floribunda atirgullari esa kengroq haroratga toqat qiladilar.

Tuproq turi: atirgullar odatda organik moddalarga boy bo'lgan yaxshi qurigan tuproqni afzal ko'radi. Biroq, ba'zi navlar tuproqning o'ziga xos afzalliklariga ega bo'lishi mumkin. Masalan, rugosa atirgullari yomon tuproq sharoitlariga bardoshlilik bilan mashhur, ba'zi gibril choy atirgullari esa ozgina kislotali tuproqni afzal ko'rishlari mumkin. Tuproq turini ko'rib chiqing va unda o'sadigan navni tanlang.

Estetik imtiyozlar: atirgullar ranglar, shakllar va o'lchamlarning keng assortimentiga ega. Bog'ingizda erishmoqchi bo'lgan umumiy estetikani ko'rib chiqing. Siz gibril choy kabi an'anaviy, katta gulli atirgullarni afzal ko'rasizmi yoki floribundalarda bo'lgani kabi kichikroq, mo'l-ko'l gullarni afzal ko'rasizmi? Bundan tashqari, xilma-xillikni tanlashda xushbo'y va gullash vaqti kabi omillar haqida o'ylang.

Kasalliklarga chidamlilik: ba'zi atirgul navlari qora nuqta va chang chiriyotgan kabi keng tarqalgan kasalliklarga boshqalarga qaraganda ancha chidamli. Agar siz kam parvarish qilinadigan bog'dorchilikni afzal ko'rsangiz, kamroq purkash va parvarish qilishni talab qiladigan kasalliklarga chidamli navlarni tanlang.

O'sish odati: siz tanlagan atirgul navining o'sish odatini ko'rib chiqing. Ba'zi atirgullar buta va ixcham bo'lib, ularni kichik bog'lar yoki konteynerlar uchun ideal qiladi, boshqalari esa to'siqlar yoki panjaralarni yopish uchun ko'proq kuchli alpinistlardir. Siz tanlagan navning o'sish odati sizda mavjud bo'lgan maydonga mos kelishiga ishonch hosil qiling.

Ushbu omillarni hisobga olgan holda va atirgulning o'ziga xos navlari bo'yicha tadqiqotlar olib borib, siz o'zingizning bog'ingiz uchun iqlim, tuproq turida gullab-yashnaydigan va estetik afzalliklaringizga mos keladiganini tanlashingiz mumkin.

- Ekish joyini tanlash: atirgullar yaxshi qurigan tuproqda va to'liq quyosh nurida o'sadi. Kuniga kamida 6 soat quyosh nuri tushadigan joyni tanlang. Kasalliklarning oldini olish uchun o'simlik atrofida yaxshi havo aylanishini ta'minlang.

- Tuproqni tayyorlash: atirgullar pH qiymati 6,0 dan 6,5 gacha bo'lgan ozgina kislotali tuproqni afzal ko'radi. Drenaj va unumdorlikni yaxshilash uchun tuproqni kompost yoki yaxshi chirigan go'ng kabi organik moddalar bilan o'zgartiring.

- Ekish: atirgulning ildiz to'pidan ikki baravar kengroq va chuqurroq teshik qazing. Payvand birlashmasi (atirgul ildizpoyaga payvand qilingan shishgan joy) tuproq sathidan yuqori ekanligiga ishonch hosil qilib, o'simlikni teshikka joylashtiring. Teshikni tuproq bilan to'ldiring, uni ildizlar atrofida muloyimlik bilan mahkamlang va yaxshilab sug'orib oling.

- Sug'orish: atirgullar, ayniqsa, birinchi vegetatsiya davrida doimiy namlikni talab qiladi. Ob-havo sharoitiga qarab haftada bir yoki ikki marta chuqur sug'orib oling. Qo'ziqorin kasalliklarini oldini olish uchun ortiqcha sug'orishdan saqlaning.

•O'g'itlash: gullarni o'simliklar uchun tuzilgan muvozanatli o'g'it bilan atirgullarni boqing. O'g'itni erta bahorda yangi o'sish boshlanganda va yozning boshida birinchi gullashdan keyin yana qo'llang.

•Zararkunandalar va kasalliklarga qarshi kurash: shira, o'rgimchak oqadilar va trips kabi keng tarqalgan zararkunandalarga, shuningdek, qora nuqta va chang chiriyotgan kabi kasalliklarga e'tibor bering. Infestatsiyalarni insektitsid sovuni yoki bog'dorchilik moyi bilan tezda davolang va kerak bo'lganda fungitsidlardan foydalaning.

•Mulchalash: namlikni tejash, begona o'tlarni bostirish va tuproqning o'rtacha harorati uchun atirgul o'simlikining tagiga qobiq chiplari yoki maydalangan barglar kabi organik mulch qatlamini qo'llang.

•Qishki parvarish: sovuq iqlim sharoitida o'simlikning asosini mulchalash va qamishlarni burlap yoki boshqa izolyatsion material bilan o'rash orqali atirgullarni qishki zararlardan himoya qiling.

Atirgul o'simlikining ahamiyatini o'rganishga kelsak:

•Estetik qiymat: atirgullar go'zalligi va xushbo'yligi uchun qadrlanadi, bu ularni bog'larda, gullar va parfyumeriyada mashhur qiladi.

•Simvolizm: atirgullar muhim madaniy va ramziy ma'nolarga ega. Ular ko'pincha sevgi, romantika va go'zallik bilan bog'liq bo'lib, to'ylarda, Sevishganlar kunini nishonlashda va boshqa maxsus tadbirlarda tez-tez ishlatiladi.

•Iqtisodiy ahamiyati: atirgul sanoati kesilgan gullar, sopol o'simliklar va kosmetika va efir moylari kabi tegishli mahsulotlarni sotish orqali katta iqtisodiy qiymat hosil qiladi.

•Ekologik foyda: atirgullar asalarilar, kapalaklar va qushlar kabi changlatuvchilarni yashash joyi va oziq-ovqat bilan ta'minlaydi, biologik xilma-xillik va ekotizim salomatligiga hissa qo'shadi.

•Dorivor va terapevtik foydalanish: atirgullarning ayrim turlari dorivor xususiyatlarga ega va yallig'lanishga qarshi, antioksidant va aromaterapiya foydalari uchun o'simlik tibbiyotida qo'llaniladi.

•Madaniy va tarixiy ahamiyatga ega: atirgullar ming yilliklarga oid boy madaniy va tarixiy merosga ega. Ular san'at, adabiyot va mifologiyada tasvirlangan va asrlar davomida butun dunyo tsivilizatsiyalari tomonidan etishtirilgan.

Umuman olganda, atirgullarni o'rganish turli xil fanlarni, shu jumladan botanika, bog'dorchilik, san'at, adabiyot va Madaniyatshunoslik, ularning insoniyat jamiyati va tabiiy dunyo uchun ko'p qirrali ahamiyatini ta'kidlaydi.

Muhokama: Atirgul o'simliklarining ahamiyati shunchaki bezak qiymatidan ustundir. Madaniy, roses sevgi ramzi, oshiq-ma'shuqlik, va xotira, shakllantirish marosimlar va dunyo bo'ylab an'analari. Iqtisodiy jihatdan global atirgul sanoati har yili gul sotish, parfyumeriya va farmatsevtika orqali milliardlab dollar ishlab chiqaradi. Bundan tashqari, atirgullar asalarilar va kapalaklar uchun nektar manbalari sifatida hal qiluvchi ekologik rol o'ynaydi, changlanish va ekotizim muvozanatiga hissa qo'shadi.

Xulosa va takliflar: Xulosa qilib aytganda, atirgul o'simliklarini etishtirish ham amaliy texnikani, ham chuqur madaniy ahamiyatga ega. Atirgullarning ko'p qirrali ahamiyatini tushunish va qadrlash orqali odamlar bog'dorchilik amaliyotini kuchaytirishi va tabiat bilan aloqasini chuqurlashtirishi mumkin. Kelajak avlodlar uchun atirgul turlarining go'zalligi va xilma-xilligini saqlab qolish uchun oldinga siljish, doimiy tadqiqotlar va tabiatni muhofaza qilish ishlari juda muhimdir.

•Atrof-muhitga ta'sirini minimallashtirish uchun barqaror etishtirish amaliyotini o'rganing.

•Sog'liqni saqlash va sog'lom turmushda atirgulga asoslangan mahsulotlarning terapevtik afzalliklarini o'rganing.

•Tabiatni muhofaza qilish maqsadida yovvoyi atirgul turlarining genetik xilma-xilligini tekshiring.

•Turli xil atirgul navlarining ozuqaviy qiymati va dorivor xususiyatlari bo'yicha qiyosiy tadqiqotlar o'tkazing.

Atirgul kelmoqda allure quchoq va ularning yetishtirish va ahamiyati bizning bilim rivojlanib tomonidan, go'zal bog'lar, balki tabiat ajoyibotlar uchun chuqurroq minnatdorlik nafaqat rivojlantirishimiz mumkin.

Adabiyotlar.

1. Boran S. Overview to Cut Flower Sector. Izmir, Turkey: Izmir Chamber of Commerce AR & GE Bulletin; 2008.
2. Horn WA. Micropropagation of rose (*Rosa* sp. L.). In: Bajaj YP, editor. Biotechnology in Agriculture and Forestry. Berlin: 20-High-Tech and Micropropagation, Springer-Verlag; 1992. p. 320-40
3. Kim CK, Chung JD, Jee SO, Oh JY. Somatic embryogenesis from in vitro grown leaf explants of *Rosa hybrida* L. J Plant Biotechnol 2003;5:169-72.
4. Leghari SJ, Soomro FA, Leghari Z, Maher PA, Minhas AA, Soomro AA, et al. Causes of low level farming of flowers in indus valley. Am Res Thoughts 2015;1:2636-46.
5. Sayın C, Özkan B, Karagüzel O, Tascıoğlu Y. Production, Marketing of Cut Flowers and Policies Persude in Turkey; 2003
6. SMEDA. Pre-Feasibility Study Cut Flowers farm (Roses). Small and Medium Enterprises Development Authority, Government of Pakistan; 2009.
7. Usman M, Ashfaq M, Taj S, Abid M. An economic analysis of cut-rose flower in Punjab. Pakistan. J Anim Plant Sci 2014;24:651-5